بەشی نۆیەم

ئەو ئەحکامانەی تایبەتمەندن بە چاوەڕوانی ئافرەت

✍ **باسی یەکەم**: **پێناسەو حوکمو حیکمەتی**.

✍ **باسی دووەم**: **جۆرەکانی** .

ماڵپەڕی بەهەشت

www.ba8.org

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

✍ باسی یەکەم
پێناسەو حوکمو حیکمەتی

✎خاڵی یەکەم: پێناسەکەی:

چاوەڕوانی کردنی ئافرەت: بریتییە لەو ماوە دیاری کراوەی کە شەرع داینــاوەو واجبی کردووە لەسەر ئافرەت چاوەڕێ بکاتو شوو نەکاتەوە لە دوای جیابوونەوەی لە مێردەکەی، یان لە دوای مردنی مێردەکەی[1].

لەزمانی عەرەبی دا پێی دەوترێ «العـدة» واتە عیدەکێشانی ئافرەت، کە لە بنەڕەتی زماندا لە «عـد»و «أحصاء» وەرگیراوە بەمانای ژماردن دێ.

لە شەرعیشدا مەبەست ئەو ڕۆژانەیە کە ئافرەت ئەیان ژمێرێ لە ڕۆژانی بێ نوێژیو پاکی دا، ئافرەت چاوەڕێ دەکاتو شوو ناکاتەوە تا ئەو ماوەیە دیاری کراوە تەواو نەکات.[2]

جا ئەو ماوە دیاری کراوەش بەسێ پێوەر دەپێوڕێ:

١- بە بێ نوێژی .

٢- بە مانگ.

٣- بە منداڵ بوون و دانانی حەمل .

✎خاڵی دووەم : حوکمی چاوەڕوان کردنی ئافرەتو عیدەکێشانی:

ئەو چاوەڕوانی کردنو عیدەکێشانە واجبە لەسەر ئافرەت.

بەڵگەش بۆ ئەوە:

یەکەم:

خوای پەروەردگار ئەوەی کردوە بەشەرعو فەرمانی پێ کردووە:

﴿ وَٱلۡمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٖ ﴾البقرة: ٢٢٨

واتە: « ئافرەتانی تەڵاقدراو پێویستە دوای تەڵاق دانەکەیان چاوەڕوانی بکەن بەبێ شوکردنەوە بۆ ماوەی سێ بێ نوێژی».

دووەم:

(١)الفقه الإسلامي وأدلته – (٩ / ٥٨٩): ويمكن تعريف العدة بتعريف أوضح: هي مدة حددها الشارع بعد الفرقة، يجب على المرأة الانتظار فيها بدون زواج حتى تنقضي المدة.

(٢)فقه السنة ٢/ ٣١٨. و الموسوع الفقهية الميسرة ٣٨٣/٥.

« فَاطِمَــةَ بِنْــتِ قَــيْسٍ» دەفەرمویٚ: مێردەکەم تەڵاقی دام بەتەواوی، ویستم بڕۆمەوە، هاتم بۆلای پێغەمبەر «ﷺ» ئەویش فەرمووی:

« انْتَقِلِي إِلَى بَيْتِ ابْنِ عَمِّكِ عَمْرِو بْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ فَاعْتَدِّي عِنْدَهُ».

واتە «بڕۆ لە ماڵی عبدالله کوڕی إبن مکتومی ئامۆزات عیدە بکێشەو چاوەریٚ بکە ».[1]

وە زانایانوشەرعناسان یەکدەگن لەسەر واجب بوونی چاوەڕوانیو عیددەکێشانی ئافرەت.[2]

✐ خاڵی سێیەم: حیکمەتی چاوەڕوان کردنی ئافرەتو عیدەکێشانی:

١- ئەگەر تەلاقدانی یەکجاری بوو[3]، ئەوا چاوەڕوانی ئافرەت بۆ دڵنیابوونە لە خاوێن بوونەوەی مناڵدانی ئافرەت لە نەسەبی مێردی پێشووی، تاوەکو نەسەبی مێردی پێشووی تێکەڵ بە نەسەبی مێردی داهاتووی نەبیٚ.

٢- ئەگەر تەلاق دانی پەشیمان بوونەوە بوو[4]، ئەوا چاوەڕوانی ئافرەت بۆ ئەوەیە ژنو مێرد لەو ماوەیە دا بیرێك لە خۆیان بکەنەوە، تاوەکو لە تەلاق دانو جیابوونەوەی یەکجاری پەشیمان ببنەوەو دووبارە ڕێك بکەونەوەو درێژە بە ژیانی پێشویان بدەنەوە.

٣- بەلام ئەگەر عیدەی مێرد مردن بوو، ئەوا وەفاو ئەمەکداریە بۆ مێردی پێشووی .

---

(١) **صحيح** مسلم - كتاب الطلاق-باب المطلقة ثلاثا لا نفقة لها - حديث : ٢٧٩٦. مستخرج أبي عوانة - مبتدأ كتاب الطلاق بيان الأخبار التي لا تجعل للمطلقة ثلاثا على زوجها نفقة - حديث : ٣٧٣٤. السنن الصغرى - كتاب الطلاق الرخصة في خروج المبتوتة من بيتها في عدتها لسكناها - حديث : ٣٥١٠. السنن الكبرى للنسائي - كتاب الطلاق الرخصة في خروج المبتوتة من بيتها في عدتها وترك سكناها - حديث : ٥٥٧٣.

(٢) الفقه الإسلامي وأدلته ٩ / ٥٩٠.

(٣) مەبەست ئەو تەلاق دانەیە کە دەرفەتی گەڕانەوەی نەماوە بۆلای مێردیو لیٚی حەرام بوو بە یەکجاری، کە سێ جار تەلاق درابیٚ.

(٤) مەبەست ئەو تەلاق دانەیە کە دەرفەتی گەڕانەوەی ماوە بۆلای مێردیو لیٚی حەرام نەبوو بە یەکجاری، کە جارێك یان دووجار تەلاق درابیٚ .

✍ باسی دووەم: جۆرەكانی

ئەو ئافرەتەش كە عیددە دەكێشێ‌و چاوەڕوانی دەكات دەكرێ گوێزرابێتەوەو دەكرێ نەگوێزرابێتەوە:

✍ خاڵی یەكەم: ئەگەر نەگوێزرابێتەوە:

ئافرەتێك ئەگەر تەلاق بدرێ و لە مێردی جیابووە، پێش ئەوەی بگوێزرێتەوەو لەگەڵ یەك جووتبن، ئەوا عیددەكێشان‌و چاوەڕوانی لەسەر نییە.

بەڵگەش بۆ ئەوە:

خوای پەروەردگار دەفەرموێ:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَـٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾﴾ الأحزاب: ٤٩

واتە«ئەی ئەو كەسانەی وا باوەڕتان هێناوە كاتێ ئافرەتانی خاوەن ئیمان مارەدەكەن‌و، پاشان پێش ئەوەی بچنەلایان تەلاقتان دان، ئەوا بۆتان نییە عیدەیان لەسەر دابنێن، هیچ ماوەیەكیان لەسەر پێویست نییە كە چاوەڕوانی بكەن‌و ڕێگربێ لە شووكردنیان».

خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ﴾ مەبەست ئەوەیە پێش ئەوەی جووت بن لەگەڵ یەكتر دا[1].

كەوابوو:

ئەگەر ئافرەتێك نەگوێزرابێتەوەو لەگەڵ مێردی جووت نەبووبێ و تەلاق بدرێ، ئەوا ماوەی عیددەكێشانی لەسەر نییە، ئیتر جیاوازی نییە ئەو ئافرەتە بێ نوێژی بەسەردا بێ یان بەسەری دا نەیەت، گەورەبێ یان منداڵ .

بەڵام ئەگەر عیددەی مێرد مردن بوو نەك تەلاق دان، ئەوا عیددەی دەكەوێتە سەر هەرچەندە ئافرەتەكەش نەگوێزرابێتەوە.

✍ خاڵی دووەم: ئەگەر ئافرەتێك گوێزرابێتەوە:

ئافرەتێك ئەگەر بگوێزرێتەوەو لەگەڵ مێردی جووتبووبێ، پاشان تەلاق بدرێ‌و لێی جیابێتەوە، ئەوا ماوەی عیدەكێشان‌و چاوەڕوانی دەكەوێتە سەر .

(١) تفسير الطبري ٢٢/ ١٩. يعني من قبل أن تجامعوهن.

جا ئەو ئافرەتەش کە لەپاش گوێزانەوەی تەلاق بدرێ، دەکرێ لەو ئافرەتانەبێ کە بێ نوێژی بەسەردا دێت، یان لەو ئافرەتانەبێ کە بێ نوێژی بەسەر دا نایەت. یان ئافرەتێك بێ لەو کاتەی تەلاق دەدرێ دووگیان بێ .

***جۆری یەکەم:عیددەی ئافرەتێک کە بێ نوێژی بەسەردا بێت:**

ئەگەر لەو ئافرەتانە بوو کە بێ نوێژی ئەبینن، ئەوا عیددەی چاوەڕوان کردنەکەی سێ بێ نوێژیە.

بەڵگەش بۆ ئەوە:

خودا دەفەرموێ :

﴿ وَٱلۡمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٖ ﴾ البقرة: ٢٢٨

واتە: « ئافرەتانی تەلاقدراو پێویستە بۆ ماوەی سێ بێ نوێژی دان بەخۆیان دا بگرن‌و عیدە بکێشن لەپاش جیابوونەوە».

لێرەدا خودا دەفەرمووێ دەبێ سێ«قرء» چاوەڕێ بکەن، «قرء»یش بەمانای بێ نوێژی دێت.

بەڵگەش بۆ ئەوەی «قرء»یش بەمانای بێ نوێژی دێت:

« عَائِشَةَ »دەفەرموێ « فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْشٍ » وتی ئەی پێغەمبەری خوا«ﷺ» توشی خوێنی نەخۆشی بووم‌و بەردەوام خوێن لە گیانم دێ؟ پێغەمبەر«ﷺ» پێی فەرموو:

« دَعِي الصَّلَاةَ أَيَّامَ أَقْرَائِكِ، ثُمَّ اغْتَسِلِي وَتَوَضَّئِي عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ » واتە « دەست لە نوێژ هەڵگرە لە ڕۆژانی بێ نوێژی دا، پاشان خۆت بشۆو دەستنوێژ بگرە بۆ هەموو نوێژێك».(٣)

ئەوەی لە«حدیث»ەکەوە وەردەگیرێ:

پێغەمبەر«ﷺ» وشەی«قرء» لە بری ووشی «حیض» بێ نوێژی بەکارهێناوە. وەکو لە هەندێ ڕیوایەتەکانی تردا لە جێگای «قرء»،ووشەی«حیض» هاتووە:

« دَعِي الصَّلَاةَ أَيَّامَ حَيْضك ثُمَّ اغْتَسِلِي وَتَوَضَّئِي عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ»(٤)

---

(٣)**صحيح**: سنن أبي داود - كتاب الطهارة باب من قال تغتسل من طهر إلى طهر - حديث : ٢٥٨ . سنن ابن ماجه - كتاب الطهارة وسننها أبواب التيمم - باب ما جاء في المستحاضة التي قد عدت أيام أقرائها حديث : ٦٢٢ .سنن الدارقطني - كتاب الحيض حديث : ٧١١. سنن الدارمي - كتاب الطهارة باب في غسل المستحاضة - حديث : ٨١٩. مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الطهارات المستحاضة كيف تصنع ؟ - حديث : ١٣٣٦. شرح معاني الآثار للطحاوي - باب المستحاضة كيف تتطهر للصلاة حديث : ٣٨٦ **قال الشيخ الألباني:حديث صحيح**، أنظر: صحيح أبي داود - (٢ / ٣١٥/١٠٠).

(٤)**صحيح**: سنن ابن ماجه - كتاب الطهارة وسننها أبواب التيمم - باب ما جاء في المستحاضة التي قد عدت أيام أقرائها حديث : ٦٢١. مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الطهارات المستحاضة كيف تصنع ؟ - حديث : ١٣٣٣. سنن الدارقطني - كتاب الحيض حديث : ٧٠٨ . السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الطهارةكتاب الحيض - باب المستحاضة تغسل عنها أثر الدم حديث : ١٥٠٨ مسند أحمد بن حنبل - مسند الأنصار- الملحق المستدرك من مسند الأنصار - حديث السيدة عائشة رضي الله عنها- حديث : ٢٣٥٨٩. **قال الشيخ الألباني:حديث صحيح**، أنظر صحيح ابن ماجة - (١

کەواتە: پێغەمبەر«ﷺ» وشەی«قرء» و «حیض» بۆیەك مەبەست بەکارهێناوە، کە هەردووکیان بێ نوێژیە .

هەروەها« عَائِشَةَ » دەفەرموێ: « أُمِرَتْ بَرِيرَةُ أَنْ تَعْتَدَّ بِثَلَاثِ حِيَضٍ». واتە « فەرمان بە « بَرِيرَةُ »کرا کە ماوەی سێ بێ نوێژی چاوەڕێ بکاتو عیددە بکێشێ ».(٥)

کەوابوو:

ئەو ماوەی کە خودا لە قورئان دا بە«قرء» ناوی هێناوەو کردویەتی بە پێوەر بۆ دیاری کردنی ئەو ماوەیەی کە ئافرەت عیددەی تێدا دەکێشێو چاوەڕوانی دەکات بریتیە لە بێ نوێژی نەك پاکێتی.

***جۆری دووەم: عیددەی ئافرەتێک کە بێ نوێژی بەسەردا نەیەت:**

ئەگەر لەو ئافرەتانە بوو کە بێ نوێژیان بەسەر دا نایەت، ئەوا ماوەی عیددەکێشانی سێ مانگە، ئیتر جیاوازی نییە لەبەر ئەوەبێ تەمەنی منداڵەو هێشتا پێ نەگەیشتووە بۆیە بێ نوێژی نابینێ، یان لەبەر ئەوەبێ بەساڵدا چووەو لە بێ نوێژی بڕا بێ، هەردوو حاڵەتەکە هەردەبێ سێ مانگ عیددە بکێشن.

بەڵگەش بۆ ئەوە:

خودا دەفەرموێ:

﴿ وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشۡهُرٖ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ ﴾ الطلاق: ٤

واتە: «ئەو ئافرەتانەی کە بێ هیوابوون لە بێ نوێژی لە بەر پیریو بەساڵداچوونیان، ئەگەر گومانتان هەبوو لە عیددەیان، ئەوا ماوەی عیددەکێشانیان سێ مانگە، وە ئەو ئافرەتانەش کە هێشتا بێ نوێژیان بەسەر دا نەهاتووە لەبەر پێ نەگەیشتنیان، یان هەر هۆیەکی تر، ئەوا هەر سێ مانگە عیددەکێشانیان».

ئیمامی«الشوكاني» لە« فتح القدير ٥/ ٢٤٢» دەفەرموێ:

﴿ وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ ﴾ :« وهن الكبار اللاتي قد انقطع حيضهن وأيسن منه».

واتە «ئەو ئافرەتانەی کە بەساڵداچوونو پیر بوون، بەجۆرێك لە بێ نوێژی بڕاونو بێ هیوابوونە لە خوێن ».

﴿وَٱلَّٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ ﴾ :« لصغرهن وعدم بلوغهن سن المحيض أي فعدقن ثلاثة اشهر».

/ ٥٠٧/١٠١)، إرواء الغليل – (١ / ١٤٦).

(٥)**صحيح** : سنن ابن ماجه – كتاب الطلاق باب خيار الأمة إذا أعتقت – حديث : ٢٠٧٣. الطبقات الكبرى لابن سعد – طبقات البدريين من الأنصار ذكر مارية أم إبراهيم ابن رسول الله صلى الله عليه وسلم – حديث : ١٠١٢٠. **قال الشيخ الألباني:حديث صحيح**، أنظر صحيح ابن ماجة – (١ / ١٦٩٠/٣٥٥) صحيح أبي داود – (٧ / ١٩٣٧/٧)، إرواء الغليل – (٧ / ٢١٢٠/٢٠٠)

واتە «ئەو ئافرەتانەش کە هێشتا بێ نوێژیان بەسەر دا نەهاتووە لەبەر پێ نەگەیشتنیان و کەمی تەمەنیان، عیددەکێشانی ئەوانیش سێ مانگە ».

دووەم:

ئەگەر ئافرەتێك تەلاقدرا، وە لەو ئافرەتانە بوو کە بێ نوێژی ئەبینی، واتە نە منداڵ بوو، وەنە پیر بوو، بەلاّم لەو ماوەیەدا کە تەلاّق دراوە لە عادەتی خۆی دا بێ نوێژی نەبینیو، نەیشیزانی هۆکارەکەی چی یە، ئەوا دەبێ نۆمانگ چاوەڕوانی بکاتو عیددە بکێشێ، بۆ ئەوەی پاکی منالّدانی دەرکەوێ، چونکە تێکچوونی بێ نوێژیەکەیو نەکەوتنە سەر خوێنی بێ نوێژی لەو ماوەیەدا ئەگەری دووگیان بوونی لێ دەکرێو، پێدەچێ حەملی هەبێ، جا ئەگەر لەو ماوەیەدا دووگیان بوونی دەرکەوت ئەوە عیددەی ئافرەتی حاملە دەکێشێ، بەلاّم ئەگەر دووگیان بوونی دەرنەکەوت، ئەوا عیددەی ئافرەتی هیوابڕاو دەکێشێ کە سێ مانگە.

<u>بەڵگەش بۆ ئەوە:</u>

« سعید بن المسیب»دەفەرموێ: « عمر بن الخطاب» خوای لێ ڕازی بێ فەرموویەتی:

« أيما امرأة طلقت فحاضت حيضة أو حيضتين ، ثم رفعتها حيضتها ، فإنها تنتظر تسعة أشهر ، فإن بان بها حمل فذلك ، وإلا اعتدت بعد التسعة أشهر ثلاثة أشهر ثم حلت».

واتە «هەر ئافرەتێك تەلاّق درا، ئینجا بێ نوێژیەك یان دوو بێ نوێژی بینی، پاشان بێ نوێژی سێیەمی نەبینی و لە خوێن برا، ئەوا دەبێ نۆ مانگ چاوەڕێ بکات، ئەگەر دووگیانی لێ دەرکەوت، ئەوە عیددەی ئافرەتی دووگیان دەکێشێ، ئەگەر نا ئەوە لە دوای نۆ مانگەکە سێ مانگ عیددە دەکێشێو پاشان بۆی حەلاڵە شوو بکات».[(١)]

<u>*جۆری سێیەم: عیددەی ئافرەتی دووگیان:</u>

ئافرەتی دووگیان ماوەی عیددەکێشانی تا دانانی سکەکەی درێژە دەکێشێ، بۆیە هەرکات سکەکەی دانا عیددەی لەسەر نامێنێو کۆتایی پێدێ.

<u>بەڵگەش بۆ ئەوە:</u>

---

(١) موطأ مالك - كتاب الطلاق- باب جامع عدة الطلاق - حديث : ١٢٢٠. مصنف عبد الرزاق الصنعاني - كتاب الطلاق- باب المرأة يحسبون أن يكون الحيض قد أدبر عنها - حديث : ١٠٧٤٩. مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الطلاق- ما قالوا في الرجل يطلق امرأته فترتفع حيضتها - حديث : ١٥٤٢٦. السنن الكبرى للبيهقي - كتاب العدد - جماع أبواب عدة المدخول بها - باب عدة من تباعد حيضها-حديث : ١٤٣٦٥. معرفة السنن والآثار للبيهقي - كتاب العدد- عدة من تباعد حيضها - حديث : ٤٨٤٩. مسند الشافعي - ومن كتاب العدد إلا ما كان منه معادا- حديث : ١٣٢٦. المحلى ٣١٧/١٠.

خودا دەفەرموێ:

﴿وَأُوْلَٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ﴾ الطلاق: ٤

واتە « ئافرەتی دووگیان عیددەکەیان کاتێك تەواو دەبێ کە سکەکەیان دا بنێنو منداڵەکەیان ببێ ».

ئیمامی«أبن القیم» لە « زاد المعاد ٥ / ٦٠٠» دەفەرموێ:

«ودل قولُه سبحانه على أنها إذا كانت حاملاً بتوأمين لم تنقض العِدةُ حتى تضعهما جيمعاً، ودلَّت على أن من عليها الاستبراء، فعِدتها وضعُ الحمل أيضاً، ودلت على أن العِدة تنقضي بوضعِه على أيِّ صفة كان حياً أو ميتاً، تامَّ الخِلقة أو ناقِصَها، نُفِخَ فيه الروحُ أو لم يُنفخ».

واتە « ئەم ئایەتە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەگەر ئافرەتێك دووگیان بوو بە دوو منداڵ، ئەوا عیددەی تەواو نابێ هەتاوەکو هەردوو منداڵەکەی دانەنێ، هەروەها ئایەتەکە ئەوەش دەسەلمێنێ کە پاکبوونەوەی منداڵدانی ئافرەت بە دانانی سکەکەیەتی، وەهەروەها ئەبێتە بەڵگەش بۆ ئەوەی بەهەر شێوەیەك سکەکەی دانێ عیددەی لەسەر لادەچێ، جا ئیتر جیاوازی نییە بە زیندووی بیبێ یان بە مردوویی، منداڵەکەی تەواو بێ یان ناتەواو، ڕوحی بە بەردا کرابێ یان نەکرابێ».

کەوابوو:

ئافرەتی دووگیان ماوەی عیدەکێشانی تا دانانی سکەکەی درێژە دەکێشێ، بۆیە هەرکات سکەکەی دانا عیددەی لەسەر نامێنێو کۆتایی پێ دێ. ئیتر جیاوازی نی یە لە عیددەی مێرد مردن دا بێ یان لە عیددەی تەڵاق دان دا بێ.

بەڵگەش بۆ ئەوە:

« سُبَيْعَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ الْأَسْلَمِيَّةِ » دەیگێڕێتەوە کە خێزانی « سَعْدِ بْنِ خَوْلَةَ»بووەو، یەکێك بوو لەوانەی بەشداری بەدری کردووە، پاشان لە حەجی ماڵ ئاوایدا کۆچی دوایی کردووە، ئەمیش سگی پڕبووە لێی، ئەوەندەی پێ نەچووە دوای مردنی مێردی ومنداڵەکەی بووەو زگەکەی داناوە، کاتێك کە لە زەیسانی پاکەوە بووە، خۆی ڕازاندۆتەوە بەمەستی ئەوەی کە دەیەوێ شوو بکات، تاوەکو کەسێك داوای بکات، «أَبُو السَّنَابِلِ بْنُ بَعْكَكٍ » چوو بۆ ماڵیان پێی ووت: ئەوەچیە بە خۆڕازاوەیی دەت بینم! لەوانەیە بتەوێ شوو بکەی؟ سوێند بە خوا بۆت نییە شوو بکەی هەتا عیددەی چوار مانگو دەرۆژەکە تەواو نەکەی چونکە تۆ مێردت مردووە. «سُبَيْعَةَ » دەفەرموێ منیش جلەکانم لە خۆم کردەوەو ئێوارە هاتم بۆلای پێغەمبەر«صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وسَلَّم» پرسیار ئەوەم لێی کرد: « فَأَفْتَانِي بِأَنِّي قَدْ حَلَلْتُ حِينَ وَضَعْتُ حَمْلِي وَأَمَرَنِي بِالتَّزَوُّجِ إِنْ بَدَا لِي» واتە «

فـەتوای بـۆ دام کـە عیددەکـەم تـەواو بـووە بـەدانانی سـگەکەم، وەفـەرمانی پێـدام کـە شـوو بکـەم ئەگـەر ویـستم ».[٦]

« ابْنُ شِهَابٍ » دەفـەرموێ: « فَلَا أَرَى بَأْسًا أَنْ تَتَزَوَّجَ حِينَ وَضَـعَتْ وَإِنْ كَانَـتْ فِـي دَمِهَـا غَيْـرَ أَنْ لَـا يَقْرَبُهَـا زَوْجُهَا حَتَّى تَطْهُرَ».

واتـە « مـن بـە خراپـی نـازانم کـە هـەر کـات منداڵەکـەی بـوو بـۆی هەیـە شـوو بکاتـەوە، تەنانـەت ئەگـەر لـە زەیسانیش دابێ، تەنها ئەوەندە هەیە بۆی نییە لەگەڵ مێردەکەی جووت ببێ هەتا پاك دەبێتەوە ».[٧]

وە ئـەو ئایەتـەی کـە خـودا باسـی عیـددەی ئـافرەتی مێـرد مـردووی کـردووە ﴿وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوۡنَ مِنكُمۡ وَيَذَرُونَ أَزۡوَٰجٗا يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرۡبَعَةَ أَشۡهُرٖ وَعَشۡرٗا ﴾البقـــــرة: ٢٣٤. کـە دەبـێ چـوار مـانگ و دەڕۆژ عیـددە بکێـشن و چاوەڕێ بکەن، تایبەتە بەو ئافرەتانەی کە دووگیان نین.

بەڵام ئەم ئایەتەش﴿وَأُوْلَٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ ﴾ تایبەتە بەو ئافرەتانەی کە دووگیانن.

کەوابوو: ئەو دوو ئایەتە دژ پێچەوانەی یەکتر نین .[٨]

✍خاڵی سێیەم گۆڕانی عیددەکان.

***جۆری یەکەم:گۆڕانی عیددە لە عیددەی بێ نوێژیەوە بۆ عیددەی مانگی:**

ئەگـەر ئافرەتێـك تـەلاق دراو، لـەو ئافرەتانـە بـێ کـە بـێ نوێـژی ئـەبینن، لـە پاشـان دا مێردەکـەی بمرێ و هێـشتا ئافرەتەکە عیددەکەی تەواو نەبووبێ، ئەوا:

یەکەم:

ئەگـەر تەلاقەکـەی تـەلاقی ڕجعـی بـێ، واتـە دەرفـەتی گەڕانـەوەی مـابێ بـۆلای مێـردی و تـەلاقی یـەکجاری نـەبێ، ئـەوە پێویـستە لەسـەر ئـەو ئافرەتـە دەسـت لـە عیـددەی خـۆی هـەڵگرێ و عیـددەی مێـرد مـردووی بکێـشێ،

(٦)**صحيح** البخاري – كتاب المغازي – باب فضل من شهد بدرا – حديث : ٣٧٨٩. صحيح مسلم – كتاب الطلاق- باب انقضاء عدة المتوفى عنها زوجها – حديث : ٢٨٠٦. سنن أبي داود – كتاب الطلاق أبواب تفريع أبواب الطلاق – باب في عدة الحامل حديث : ١٩٧٥. السنن الصغرى – كتاب الطلاق باب : عدة الحامل المتوفى عنها زوجها – حديث : ٣٤٧٨. مستخرج أبي عوانة – مبتدأ كتاب الطلاق بيان الإباحة للحامل المتوفى عنها زوجها أن تتزوج حين تضع حملها – حديث : ٣٧٥٥. السنن الصغرى – كتاب الطلاق باب : عدة الحامل المتوفى عنها زوجها – حديث : ٣٤٧٨. السنن الكبرى للنسائي – كتاب الطلاق ما استثني من عدة المطلقات – حديث : ٥٥٤٤. السنن الكبرى للبيهقي – كتاب العدد جماع أبواب عدة المدخول بها – باب عدة الحامل من الوفاة حديث : ١٤٤١٠. السنن الصغير للبيهقي – كتاب الإيلاء باب عدة الحامل من الوفاة – حديث : ٢١٨٧.

(٧)**صحيح** مسلم – كتاب الطلاق- باب انقضاء عدة المتوفى عنها زوجها – حديث : ٢٨٠٦. سنن أبي داود – كتاب الطلاق أبواب تفريع أبواب الطلاق – باب في عدة الحامل حديث : ١٩٧٥.

(٨)الموسوعة الفقهية الميسرة ٣٩١/٥.

کە ئەویش چوار مانگو دە ڕۆژە، چونکە تەلاقی ڕجعی پەیوەندی ژنو مێردایەتی بە یەکجاری لانابات، هەربۆیە ئەو ئافرەتە هێشتا خێزانی مێردەکەیەتی.

دووەم:

ئەگەر تەلاقەکەی تەلاقی یەکجاری بوو، واتە دەرفەتی گەڕانەوەی نەمابێ بۆ مێردیو بەیەکجاری لێ حەرام بوو بێ ، ئەوا ئەو ئافرەتە عیددەکەی لەسەر عیددەی بێ نوێژیەکەی تەواو دەکاتو ناگۆڕێ بۆ عیددەی مێرد مردوو، چونکە تەلاقی یەکجاری پەیوەندی نێوان ژنو مێرد بە یەکجاری هەڵدەوەشێنێتەوەو ئەو ئافرەتە هیچ پەیوەندیەکی بە مێردەکەیەوە نامێنێ .

***جۆری دووەم:گۆڕانی عیددە لە عیددەی مانگیەوە بۆ عیددەی بێ نوێژی:**

یەکەم: ئەگەر لەماوەی عیددە کێشانی مانگی دا کەوتە بێ نوێژیەوە، ئەوە عیددەکەی لە مانگیەوە دەگۆڕێ بۆ بێ نوێژی:

واتە ئەگەر ئافرەتێك دەستی کرد بە عیددە کێشان بە مانگ، ئەویش یان لەبەر منداڵی تەمەنەکەی، یان لەبەر هیوا بڕانی لە بێ نوێژی، لە پاشان دا لە ماوەی عیددەکێشانەکەی دا کەوتە بێ نوێژیەوە، ئەوە دەبێ واز بهێنێ لە عیدەکێشانی مانگیو عیددەی بێ نوێژی بکێشێ، چونکە عیددەکێشان بە بێ نوێژی ئەصڵو بنەمایەو عیددەکێشان بە مانگ جێدارو بەدیلی ئەوە، هەروەك چۆن تەیەموم جێدارو بەدیلی ئاوەو، هەرکات ئاو دەست کەوت تەیەموم بەتاڵ دەبێتەوە، بەهەمان شێوەش عیددەی مانگی جێدارو بەدیلی عیددەی بێ نوێژیە، هەرکات بێ نوێژی بینرا ئەوە عیددەی مانگی بەتاڵ دەبێتەوە.

دووەم:

ئەگەر لەدووای عیددە کێشانی مانگی دا کەوتە بێ نوێژیەوە، ئەوە عیددەکەی ناگۆڕێ:

واتە ئەگەر عیددەکێشانی بە مانگ تەواو بوو، لە پاشان دا کەوتە بێ نوێژیەوە، ئەوە پێویست نییە لەسەری دەست بکاتەوە بە عیددەکێشان بە بێ نوێژی، چونکە کاتێك ئەوە ڕووی داوە کە ئەم عیددەی خۆی تەواوکردووە.

***جۆری سێیەم:گۆڕانی عیددەی بێ نوێژی یان عیددەی مانگی بۆ عیددەی دووگیان:**

ئەگەر ئافرەتێك دەستی کرد بە عیددەکێشان بە بێ نوێژی یان بە مانگ، لە پاشان دا دەرکەوت کە دووگیانە لە مێردەکەی، ئەوە عیددەکەی دەگۆڕێ بۆ عیددەکێشانی ئافرەتی دووگیان، کە بە دانانی سگەکەی عیددەکەی تەواو دەبێ.

خاڵی چوارەم: عیددەی ئافرەتی دەست هەڵگرتوو لە مێردی « المتخلعة »

ئەگەر ئافرەتێك بیەوێ میردەکەی دەست بەرداری بێو، مێردەکەیشی لەسەر داوای ئافرەتەکە دەستی لێ هەڵگرتو وازی لێ هێنا، ئەوا پێویستە لە دوای لێکدابڕان ئەو ئافرەتە عیددە بکێشێ بە ماوەی یەك بێ نوێژی .

بەڵگەش بۆ ئەوە:

« ثَابِتَ»کوڕی «قَيْسِ» لە خێزانەکەی داو دەستی شکاند،کە خێزانەکەیشی« جَمِيلَةُ » کچی«عَبْدِ اللَّهِ» بوو، براکەی شکاتی کرد لەلای پێغەمبەر«ﷺ» ئەویش ناردی بە دوای داو پێی فەرموو:

« خُذْ الَّذِي لَهَا عَلَيْكَ وَخَلِّ سَبِيلَهَا ».

واتە « چیت لەسەریەتی لێ وەرگرەوەو دەستی لێ بەردە ». ئەویش ڕازی بوو.

پاشان پێغەمبەر«ﷺ» فەرمانی بە ئافرەتەکە کرد:

« أَنْ تَتَرَبَّصَ حَيْضَةً وَاحِدَةً فَتَلْحَقَ بِأَهْلِهَا» .

واتە « یەك بێ نوێژی چاوەڕێ بکاتو عیددە بکێشێ لە ماڵی باوکی»[٩]

وە هەروەها« إِبْنِ عَبَّاسٍ» دەفەرموێ:

« أَنَّ امْرَأَةَ ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ اخْتَلَعَتْ مِنْهُ فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِدَّتَهَا حَيْضَةً».

واتە « خێزانەکەی« ثَابِتَ»کوڕی «قَيْسِ» دەستی لە مێردەکەی هەڵگرتو پێغەمبەریشﷺ یەك بێ نوێژی عیددەکێشانی لەسەر ئافرەتەکە دانا».[١٠]

« نَافِعٍ »دەیگێڕێتەوە لە « ابْنَ عُمَرَ» کە گوێی لە « رُبَيِّعَ »کچی«عَفْرَاءَ» بوو، بۆی دەگێڕایەوە، کە خۆی دەستی لە مێردەکەی هەڵگرتووە لەسەردەمی ئیمامی « عُثْمَانَ » دا، جا مامی هاتووە بۆ لای و پێ ی ووتوە کە دەستی لە مێردەکەی هەڵگرتووە، ئایا لەوێ بڕوات؟

ئیمامی « عُثْمَانَ » فەرمووی :

---

(٩)**صحيح**: السنن الكبرى للنسائي - كتاب الطلاق- عدة المختلعة - حديث : ٥٥٢٤. السنن الصغرى - كتاب الطلاق- عدة المختلعة - حديث : ٣٤٥٨. المعجم الأوسط للطبراني - باب العين باب الميم من اسمه : محمد - حديث : ٧٠٨٦. **قال الشيخ الألباني:حديث صحيح**، أنظر صحيح وضعيف سنن النسائي - (٨ / ٦٩/٣٤٩٧)،صحيح أبي داود - (٦ / ١٩٣١/٤٣٠).

(١٠)**صحيح**: سنن أبي داود - كتاب الطلاق- أبواب تفريع أبواب الطلاق - باب في الخلع- حديث : ١٩١٥. المستدرك على الصحيحين للحاكم - كتاب الطلاق حديث : ٢٧٥٦. السنن الكبرى للبيهقي - كتاب العدد جماع أبواب عدة المدخول بها - باب ما جاء في عدة المختلعة حديث : ١٤٥٢٩. **قال الشيخ الألباني:حديث صحيح**، أنظر صحيح أبي داود - (٦ / ١٩٣١/٤٢٨) .

« تَنْتَقِلُ وَلَيْسَ عَلَيْهَا عِدَّةٌ إِنَّهَا لاَ تَنْكِحُ حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً وَاحِدَةً » واتە « با بچێتەوە ماڵی باوكی میراتی یەك ناگرن، وە عیددەی لەسەر نییە، تەنها یەك بێ نوێژی نەبێ، ئەوەكا دووگیان بێ».[11]

كەوابوو:

ئافرەتێك ئەگەر خولعی لە مێردی كردو دەست بەرداری مێردی بوو، ئەوا دەبێ بۆماوەی یەك بێ نوێژی عیددە بكێشێو چاوەڕێ بكاتو شوونەكاتەوە، تاوەكو پاكی مناڵدانی دەركەوێو ئەگەری دووگیانی لێ نەكرێ .

ئەمەش كەوترا بۆچوونی ئیمامی «أحمد»و «أبن تيمية»و «إبن قيم»ە[12]

===================================

ماڵپەڕی بەهەشت

www.ba8.org

(11)السنن الكبرى للبيهقي – كتاب العدد– جماع أبواب عدة المدخول بها – باب ما جاء في عدة المختلعة– حديث : ١٤٥٣٢.
(12)المغني ١١/١٩٥ ، زاد الميعاد ٥/ ٦٧٨.